# TA’LIM OLUVCHILARNING INTELLEKTUAL SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

**Isanova Laylo G‘ofir qizi**

Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi bo‘yicha magistr, Samarqand viloyati Kattaqo‘rg‘on tumani 41-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi o‘qituvchisi

**Annotatsiya:** Mazkur tezisda ta’lim oluvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirishning zamonaviy pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Unda o‘quvchilarning mustaqil, tanqidiy, mantiqiy va kreativ fikrlashini rivojlantirishda muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, tadqiqotga yo‘naltirilgan topshiriqlar, munozara, keys-stadi, guruhli va individual ta’lim shakllarining pedagogik ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, axborot texnologiyalari, STEAM va SMART ta’lim yondashuvlarining o‘quvchilarning axborot bilan ishlash, muammolarni hal qilish, ijodiy fikrlash va mustaqil ta’lim olish kompetensiyalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari ochib berilgan. Tadqiqotda zamonaviy o‘qituvchining ta’lim jarayonidagi roli, individual yondashuv va muntazam qayta aloqaning intellektual rivojlanishga ta’siri hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni maqsadli qo‘llash zarurati asoslangan.

**Kalit so‘zlar:** intellektual salohiyat, zamonaviy ta’lim, pedagogik imkoniyatlar, mustaqil fikrlash, tanqidiy fikrlash, kreativ fikrlash, mantiqiy fikrlash, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, axborot texnologiyalari, STEAM ta’lim, SMART ta’lim, innovatsion pedagogik texnologiyalar, ta’lim kompetensiyalari, individual yondashuv.

## Kirish

Bugungi kunda mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnologik taraqqiyoti, avvalo, ta’lim tizimining sifati hamda yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liq. Shu sababli umumiy o‘rta ta’lim

maktablarida o‘quvchilarning zamonaviy bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarni egallashi, mustaqil fikrlashi, muammoni tahlil qilishi va asoslangan qaror qabul qilishi uchun samarali pedagogik shart-sharoitlarni yaratish dolzarb vazifalardan biridir. Davlatimiz rahbari Sh.M. Mirziyoyevning “Yoshlarimizni mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma’naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar bo‘lib kamol topishi, baxtli bo‘lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar qilamiz”[1] degan fikrlari mazkur yo‘nalishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyatini yaqqol ifodalaydi.

Intellektual salohiyatni rivojlantirish faqat tayyor bilimlarni o‘zlashtirish bilan cheklanmaydi. U o‘quvchining axborotni izlash va saralash, uni tahlil qilish, turli manbalarni taqqoslash, dalillarga asoslangan xulosa chiqarish, muammoli vaziyatlarga yechim topish, ijodiy yondashish va o‘z faoliyatini mustaqil tashkil eta olish qobiliyatlarini ham qamrab oladi. Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy maktab ta’limining asosiy vazifalaridan biri o‘quvchini passiv axborot qabul qiluvchidan faol bilim yaratuvchiga aylantirishdan iborat.

Maktab yoshidagi, xususan 8–9-sinf o‘quvchilarida mantiqiy va abstrakt fikrlash, mustaqil izlanish, loyihalash hamda o‘z nuqtayi nazarini asoslash kabi ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun yetarli pedagogik imkoniyatlar mavjud. Mazkur bosqichda o‘quvchilarning qiziquvchanligi, tafakkur moslashuvchanligi, fikrlar izchilligi, tanqidiy yondashuvi va tafakkur kengligini qo‘llab-quvvatlash muhimdir. Buning uchun ta’lim jarayonida muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, tadqiqotga yo‘naltirilgan topshiriqlar, munozara, keys-stadi, guruhli va individual ish shakllaridan maqsadli foydalanish samarali natija berishi mumkin.

Ta’limni axborotlashtirish esa ushbu pedagogik imkoniyatlarni yanada kengaytiradi. Zamonaviy axborot texnologiyalari o‘quvchilarga turli manbalar bilan mustaqil ishlash, kerakli axborotni izlash va qayta ishlash, o‘z faoliyati natijalarini

taqdim etish hamda ijodiy mahsulot yaratish imkonini beradi. Natijada o‘quvchining nafaqat bilim hajmi, balki axborot bilan ishlash, kreativ fikrlash va mustaqil ta’lim olish kompetensiyalari ham rivojlanadi. Ta’lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanishning mazkur imkoniyatlari intellektual salohiyatni shakllantirish bilan bevosita bog‘liqdir[2].

Shuningdek, STEAM va SMART ta’lim yondashuvlaridan foydalanish o‘quvchilarni fanlararo bog‘liqlikni anglash, amaliy muammolarni hal qilish va o‘z g‘oyalarini loyiha ko‘rinishida amalga oshirishga yo‘naltiradi. STEAM yondashuvi doirasida o‘quvchi bir vaqtning o‘zida tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik, san’at va matematika elementlaridan foydalangan holda muammoni yechishga harakat qiladi. Bu esa mantiqiy, kreativ va tizimli fikrlashning rivojlanishiga sharoit yaratadi. SMART ta’lim esa raqamli resurslardan foydalanish, ta’lim mazmunini individuallashtirish va o‘quvchining mustaqil faoliyatini qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Intellektual salohiyatni rivojlantirishda o‘qituvchining roli ham alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o‘quvchining izlanishini tashkil etuvchi, savol qo‘yishga undovchi, mustaqil fikrni qo‘llab-quvvatlovchi va ta’lim natijasini tahlil qiluvchi pedagog sifatida faoliyat yuritishi lozim. Bunda o‘qituvchi topshiriqlarning murakkabligini o‘quvchining tayyorgarlik darajasiga moslashtirishi, jarayon davomida muntazam qayta aloqa berishi va o‘quvchining o‘z faoliyatini baholashiga imkon yaratishi muhim.

Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik imkoniyatlardan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish darajasining bir xil emasligi, pedagoglarning zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish zarurati, o‘quvchilarning axborotni tanqidiy baholash ko‘nikmalari yetarli shakllanmaganligi hamda ta’lim jarayonini individual ehtiyojlarga moslashtirish masalalari shular jumlasidandir. Shuning uchun

innovatsion texnologiyani shunchaki darsga kiritish emas, balki undan aniq pedagogik maqsad asosida foydalanish muhim hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, ta’lim oluvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish ko‘p omilli pedagogik jarayon bo‘lib, unda zamonaviy pedagogik yondashuvlar, axborot texnologiyalari, STEAM va SMART ta’lim imkoniyatlarining uyg‘unligi muhim ahamiyat kasb etadi. O‘quvchining mustaqil fikrlashi, tanqidiy tahlili, ijodkorligi, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilishi va yangi bilimlarni mustaqil egallashi uchun ta’lim muhiti muntazam takomillashtirib borilishi zarur. Ayniqsa, innovatsion yondashuvlarni pedagogik maqsad bilan uyg‘unlashtirish orqali o‘quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, ta’lim sifatini oshirish va kelajak uchun raqobatbardosh avlodni tayyorlash uchun mustahkam zamin yaratiladi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanalari marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutq. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 56 b. (13–14-betlar).

2. Umarova Ra’noxon Ubaydullayevna. Intellektual salohiyat: mohiyati, tasnifi va rivojlanish yo‘nalishlari. Maqola. – 1-bet.